

JAVIER CERCAS

1962 yılında Ibahernando'da doğdu. İki yıl süreyle Illinois Üniversitesi'nde çalıştı. 1989'dan bu yana Gerona Üniversitesi'nde İspanyol edebiyatı profesörü olarak görev yapıyor. *El País* gazetesinde yazıyor. Hikâyelerini topladığı ilk kitabı *El móvil* (Güdü) 1987 yılında yayımlandı. İlk romanı *El inquilino* (Kıracı) 1989'da, ikinci romanı *El vientre de la ballena* (Balinanın Karnı) 1998'de okurlarıyla buluştu. 1994 yılında *La obra literaria de Gonzalo Suárez* (Gonzalo Suárez'in Edebî Çalışmaları) adıyla denemelerini, 1998'de *Una buena temporada* (Güzel Bir Mevsim) başlığıyla makalelerini, 2000 yılında *Relatos reales* (Gerçek Hikâyeler) adı altında gazete yazılarını yayımladı. 2001 yılında yayımlanan, kısa bir sürede on dört dile çevrilen ve birçok ödül kazanan üçüncü romanı *Soldados de Salamina* (Salamina Askerleri), Javier Cercas'ın Türkçeye çevrilen ilk kitabı.

Salamina Askerleri
Javier Cercas

Kitabın özgün adı
Soldados de Salamina

İspanyolca Aslından Çeviren
Gökhan Aksay

Sayfa Tasarım
Adem Şenel

Baskı-Cilt

Ana Basın Yayın San.Tic. A.Ş
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Cad. No: 32 Kapı No: 4 G
Büyükkçekmece / İstanbul

1. Baskı: Eylül 2012

© Zen Kitabevi Yayıncılık, 2012
Sertifika No: 25261

ISBN: 978-605-86635-0-3

ZEN KİTABEVİ YAYINCILIK

Alemdar Mah. Himayeietfal Sok. Mirat Han, 4 / 102
Cağaloğlu - İstanbul Tel: 0212 514 09 04

Genel Dağıtım: Zen Kitabevi

www.kitapzen.com

e-mail: iletisim@jaguarkitap.com

www.jaguarkitap.com

"Jaguar Kitap bir Zen Kitabevi Yayıncılık markasıdır.

JAVIER CERCAS
SALAMİNA ASKERLERİ

Çeviren Gökhan Aksay

YAZARIN NOTU

Bu kitap birçok okumanın ve uzun görüşmelerin sonucunda ortaya çıktı. Bu çalışmayı borçlu olduğum insanların çoęu, bu metinde isimleriyle yer alıyor. Kitapta adı geçmeyen Josep Clara, Jordi Gracia, Eliane ve Jean-Marie Levaud, José-Carlos Mainer, Josep Maria Nadal, Carlos Trías ve özellikle, *La prosa del 27: Rafael Sánchez Mazas* başlıklı doktora tezinden çok yararlandığım Mónica Carbajosa'ya teşekkür ediyorum.

ÇEVİRENİN NOTU

Kimsenin kimseyi dinlemek istemediği bir dünyada öncesiz sonrasız hayallerinin peşi sıra koşuştururken, ne tuhaf bir büyüsü vardır, karşında kendini başka bir dilde ifade edebileceğin insanı bulmuş olmanın! *Soldados de Salamina*'yı, bir ilkbahar günü, tam da pembe beyaz baharlar açarken, Sandra Rivas vermişti bana. Başında aylarca sabahlayabilmeyi ise, başından sonuna anneme borçluyum. O olmasaydı, başka birçok şeyin yanı sıra, bu kitap da olmazdı. *Soldados de Salamina*'nın Türkçesini sevgili anneme sunmak istiyorum. Gönül vererek derlenen bir demet kır çiçeği gibi...

Gökhan Aksay

SALAMİNA ASKERLERİ

“Tanrılar insanlara hayat veren şeyi sakladılar.”

Hesiodos¹, *Los trabajos y los días*

1 Eski Yunan epik şiirinin ilk ustalarından. İ.Ö. 800’lü yıllarda yaşamıştır. *Los trabajos y los días* (İşler ve Günler), ünlü Pandora’nın Kutusu’nun hikâye edildiği destanıdır. (ç.n.)

BİRİNCİ BÖLÜM

ORMANDAKİ DOSTLAR

ÜZERİNDEN ALTI YILDAN fazla bir zaman geçti. 1994 yazıydı. Rafael Sánchez Mazas'ın kursuna dizilmesinden söz ediliyordu. Bu olayı ilk kez duyuyordum. O sıralarda, yaşamış olduğum üç olay henüz sıcaklığını korumaktaydı: babam ölmüştü; karım beni terk etmişti; yazarlık uğraşımı noktalamıştım. Yok, bu doğru değil; bu üç olaydan ilk ikisi doğru, tamamen doğru, ama üçüncüsü doğru değil. Hiçbir zaman tam anlamıyla başlanılmamış olan bir şeyi bitirmiş olmaktan söz edilemez. Yazarlığı başlar başlamaz bırakmış olduğumu söylemem daha doğru olacak. 1989'da ilk romanımı yayımlamıştım. Kitap, sanki iki yıl önce olup biten şeylerin bir dökümüymüş gibi, o malum kayıtsızlıkla karşılandı. Ama o zamanlar arkadaşım olan birisinin yazdığı övgü dolu eleştiri kibirle birleşince, romancı olabileceğime kendimi inandırdım; bunun için gazetenin redaksiyon servisindeki işimi bırakarak kendimi yazıya adamam gerektiğini düşündüm. Hayatımdaki bu yön değişikliğinin sonuçları maddi, fiziksel ve entelektüel ıstıraplarla dolu bir beş yıl, bitirilmemiş üç roman ve iki ay boyunca televizyonun karşısında koltuğa çakılıp kalmama yol açan korkunç bir depresyon oldu. Babamın defnedilmesiyle ilgili

olanı da dâhil olmak üzere faturaları ödemekten, beni kapalı bir televizyonu seyrederken ve ağlarken görmekten usanan karım, tam iyileşmeye yüz tuttuğumda, evi terk edip gitti. Benimse, edebî tutkularımla sonsuza dek veda-
laşmaktan ve gazetede yeniden işe alınmayı istemekten başka çarem kalmadı.

Kırk yaşımı doldurmuşum, ama şansım yaver gittiğinden -ya da iyi bir yazar olmamakla birlikte kötü bir gazeteci de olmadığımından, daha büyük bir olasılıkla da, gazetede kimsenin benim işimi benimkisi kadar düşük bir ücretle yapmak istemeyeceğini bildiklerinden- olsa gerek, beni kabul ettiler. Beni, nereye konulacağı kestirilemeyen kişilerin yerleştirildiği bölüme, kültür servisine verdiler. Başlangıçta, öyle olduğu açıkça dile getirilirse de, besbelli sadakatsizliğimi cezalandırmak amacıyla -çünkü, romancılık uğruna gazeteciliği bırakan kişinin, kimi gazeteciler için bir hainden pek az farkı vardır-, yöneticiye köşedeki bardan kahve taşımak dışında her şeyi yapmakla görevlendirildim ve ödediğim diyeti alay ya da istihzayla karşılamayan sadece birkaç kişi vardı. Zaman sadakatsizliğimi hafifletmiş olmalı; derhâl kısa yazılar, makaleler yazmaya, röportajlar yapmaya başladım. 1994 yılının temmuz ayında üniversitede bir dizi konferans vermekte olan Rafael Sánchez Ferlosio ile röportaj yaptığımda, durum böyleydi. Ferlosio'nun, gazetecilerle görüşmekte aşırı ölçüde ayak dirediğini biliyordum. Neyse ki onu, bir arkadaşımın, daha doğrusu o arkadaşımın Ferlosio'nun kentte kalışını organize eden bir kız arkadaşının sayesinde, benimle bir süre sohbet etmeye razı edebildim. Yaptığım şeye röportaj diyemiyorum; eğer sonuçta ortaya bir röportaj çıktıysa, bunun, hayatım boyunca yapmış olduğum röportajların en tuhafı olduğunu da belirtmeliyim. Ferlosio, arkadaşlarının, öğrencilerinin,

hayranlarının ve pohpohlayıcılarının oluşturduğu bir bulutla çevrelenmiş olarak Bistrot'un terasında belirdi. Terastaki sahneyi izleyen yanlış bilgilendirilmiş bir gözlemci, başının heybetli görünümü, yer yer kırılmış karmakarışık saçları, çok zayıf, sert ve inatçı çehresi, etli ve kırmızı burnu ve sakalla gölgelenmiş yanaklarıyla, Doğulu yaşlı bir savaşçı ile Kastilyalı mahcup bir aristokratın içinden çıkılmaz karışımı olan fiziki görünümünü ve giyimindeki dağınıklığı da dikkate alarak, onun, etrafı papaz adaylarıncı kuşatılmış bir guru olduğuna inanabilirdi. Ferloiso, verebileceği en iyi yanıtları kitaplarında vermiş olduğunu ileri sürerek, onun için hazırlamış olduğum soruları karşılıksız bıraktı. Bu, benimle konuşmak istemediği anlamına gelmiyordu; aksine, ulaşılmaz bir insan olma konusundaki şöhretini (belki de bu, aslı astarı olmayan bir şeydi) yalanlamak istercesine, son derece samimiydi. Akşamı konuşarak geçirdik. Asıl sorun şuydu: Röportajımı kotarma gayreti içerisinde, ona, diyelim ki nitelikli insanlarla görevsever insanlar arasındaki farkı sordum; o bana, sözgelimi, Salamina Savaşı'nda² Pers donanmasının uğradığı bozgunun tahlili ile karşılık vermeyi beceriyordu. Amerika'nın fethinin beş yüzüncü yılına ilişkin vakayiname üzerine görüşünü çürütmeye mi çalışıyorum; o bana, ayrıntılı bir biçimde ve kalabalık el kol hareketleriyle canlandırarak, sözgelimi marangoz rendesinin doğru kullanımını anlatıyordu. Bütün bunları insanı tüketen bir sakınganlık olarak hissettiğim, o akşam son biramı içerken, beni şu son iki yıldır huzursuz eden meseleyi, babasının kurşuna dizilmesi olayını anlatmasıyla oldu. Rafael Sánchez Mazas'ın

2 Salamis Adası, Ege Denizi'ndeki Saron Körfezi'nde, Pire kentinin batısında yer alır. Ada ile anakara arasındaki boğaz, İÖ 480'de Yunanlıların Perslere karşı zafer kazandığı bir deniz savaşına sahne olmuştur. (ç.n.)

adının kim (belki Ferlosio'nun arkadaşlarından biri, belki de kendisi) tarafından, nasıl ortaya atıldığını hatırlamıyorum. Ama Ferlosio'nun anlattıkları aklımda:

“Onu, savaşın sonuna doğru, buraya çok yakın bir yerde, Collell Tapınağı'nda kurşuna dizdiler. Orayı biliyor musunuz? Ben de görmedim hiç, ama Banyoles'e yakın olduğunu biliyorum. 18 Temmuz³, onu Madrid'de yakalamıştı. Şili Büyükelçiliği'ne sığındı. Orada bir yıldan fazla kaldı. 1937'nin sonlarına doğru, sanırım Fransa'ya ulaşmak amacıyla, bir kamyonun içerisinde gizlenerek Madrid'den kaçtı. Ama nasıl olduysa, Barselona'da tutuklandı. Franco'nun milisleri şehre ulaştığında, cumhuriyetçiler, onu, sınıra çok yakın olan Collell'de kurşuna dizmişlerdi. Muhtemelen kargaşanın hâkim olduğu toplu bir kurşuna dizme olayıydı. Savaşı henüz kaybetmiş olan cumhuriyetçiler, bozgun hâlinde Pireneler üzerinden kaçmaktaydılar; öyle ki, Falanj'in kurucularından ve üstelik Jose Antonio Primo de Rivera'nın⁴ yakın arkadaşlarından birini kurşuna dizdiklerinin farkında olduklarını bile sanmıyorum. Babam, kurşuna dizildiğinde üzerinde olan giysilerini, koyun postundan yapılmış ceketini ve pantolonunu evde saklardı. Birçok kez gösterdi onları bana; muhtemelen hâlâ oradadır. Pantolon delinmişti. Ama kurşunlar babamın sadece etini sıyrırmış; babam o anki karışıklıktan yararlanarak, kaçıp ormana saklanmayı becermişti. Saklandığı çukurdan, silah

3 1936 yılının şubat ayında sol partilerin oluşturduğu *Halk Cephesi*'nin seçimleri kazanmasının ardından, toprak sahipleri, Katolik Kilisesi ve burjuvazinin oluşturduğu muhalefetin kışkırtmasıyla, falanjist generallerin 17 Temmuz 1936'da başlattıkları büyük ayaklanma. (ç.n.)

4 Diktatör General Miguel Primo de Rivera'nın oğlu. Faşist bir siyasal parti olan Falanj'in kurucusu. 1933'te, sol partilerin iktidara gelmesi durumunda yönetimi devirmeyi hedefleyen Falange Española (İspanyol Falanji) hareketini başlattı. İç Savaşın başlarında (1936) idam edildi. (ç.n.)

seslerini, köpeklerin havlamalarını ve onu arayan milis erlerinin seslerini işitmekteydi. Frankocuların kendilerini adım adım izlediğini bildiklerinden, onu aramakla fazla zaman kaybetmemeliydiler. Babam bir an sırtında yaprakların hışırtısını duymuş, arkasına dönmüş ve kendisine bakmakta olan milis erini görmüş. Tam o sırada, bir bağırta duymuş: ‘Orada mı?’ Babam milis erinin birkaç saniye kendisine bakakaldığını, sonra bakışlarını üzerinden ayırmadan ‘Burada kimse yok!’ diye bağırıldığını ve arkasını dönerek uzaklaştığını söylemişti.” Ferlosio bir an sustu; gözleri, gülüşünü bastırmaya çalışan bir çocuğunkiler gibi, sınırsız bir hınzırlık ve zekâ ifadesi ile kısılmıştı.

“Çevrede bulduğu şeylerle, çiftliklerden verilen yiyeceklerle beslenerek günlerce ormanda saklanmış. Bölgeyi tanımıyormuş, üstelik gözlüğü kırıldığı için görmekte zorlanıyormuş. O nedenle, milliyetçiler gelene kadar kendisini koruyup kollayan Cornella de Terri köyünün gençlerine rastlamış olmasaydı hayatta kalamayacağını söylerdi hep. Yakın arkadaş olmuşlar. Her şey sona erdiğinde, günlerce eve kapanmış. Onları tekrar gördüğünü sanmıyorum, ama bana birkaç kez söz etti onlardan. Onları kendi kendilerine verdikleri isimle andığını hatırlıyorum: ‘ormandaki dostlar’.”

Bu, hikâyeyi ilk dinleyişimdi. Onu ilk kez dinleyişim, böyle oldu. Ferlosio ile röportaja gelince, sonunda onun üstesinden gelmeyi becerdim. Belki de onu uydurduğumu söylemeliyim. Çünkü, hatırlayabildiğim kadarıyla, röportajda bir kez olsun ne Salamina Savaşı’na değiniliyordu, ne de marangoz rendesinin doğru kullanımına; ama nitelikli insanlarla görevsever insanlar arasındaki farktan, Amerika’nın keşfinin beş yüzüncü yılına ilişkin vakayiname den söz ediliyordu. Üstelik Collell’deki kurşuna dizme olayının ve Sánchez Mazas’ın bahsi bile geçmiyordu. Çünkü,